

Raport

Indeks Zdrowych Miast 2024

**GRUPA
LUXMED**
Jesteśmy częścią Bupa

**fun
dacja
gap**

FUNDACJA
GOSPODARKI
I ADMINISTRACJI
PUBLICZNEJ

SGH

 **Healthy
Cities**

Warto wiedzieć

Najmłodszy i najstarszy

W 2023 r. najstarszy byli mieszkańcy **Sopotu**, a najmłodszy – **Rzeszowa**.

Alarmujące dane

Wysoki wskaźnik samobójstw zakończonych zgonem – 22 osoby na 100 tys. mieszkańców w 2023 r. Jest to wzrost aż o 20 osób na 100 tys. mieszkańców.

Migracja w miastach

Spośród 66 miast, aż **38** notuje **dodatnio** saldo migracji, co świadczy o ciągłym wzroście liczby mieszkańców w największych miastach Polski.

Pozytywne informacje

Wyraźny spadek zanieczyszczeń – średnioroczne stężenie w powietrzu cząsteczek PM10, składających się na szkodliwy dla zdrowia smog, spadło z **27,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** w 2021 r. do **21,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** w 2023 r.

Warto wiedzieć

Zielone miasto Polski

Chorzów wyróżnia się największą powierzchnią terenów zielonych, które zajmują aż **23,3%** całkowitej powierzchni miasta (dla porównania, średnia badanych miast wynosi 7,7%).

Minimalizacja odpadów

W **Białej Podlaskiej** mieszkańcy generują rekordowo niską ilość odpadów zmieszanych – jedynie **9 kg** na osobę rocznie, podczas gdy średnia to aż 240 kg.

Rozwój mieszkaniowy

Katowice przeznaczają najwięcej środków na gospodarkę mieszkaniową – **22%** wydatków bieżących miasta (średnia wynosi zaledwie 5%).

Inwestycja w zieleń

Zielona Góra po raz drugi osiągnęła największe wydatki na utrzymanie zieleni – **357 tys. zł/ha**, co znacząco przewyższa średnią badanych miast - 57 tys. zł/ha.

Spis treści

Wstęp	1
Metodyka Indeksu Zdrowych Miast	4
Wyniki Indeksu Zdrowych Miast 2024	7
Wyniki w poszczególnych obszarach Indeksu Zdrowych Miast	9
Zdrowie	10
Ludność i pokolenia	13
Usługi komunalne i społeczne	17
Edukacja	20
Mieszkalnictwo	23
Środowisko	26
Infrastruktura	29
Przestrzeń	32
Zdrowe miasta w opinii władz samorządowych i mieszkańców	35
Jak miasta dbają o dobrostan psychiczny mieszkańców?	36
Podsumowanie trzeciej edycji Indeksu Zdrowych Miast	38

Wstęp

Poniżej przedstawiamy wyniki trzeciej już edycji Indeksu Zdrowych Miast, zrealizowanej w 2024 r. Jest to indeks, który porównuje, jakie warunki dla zdrowego życia mieszkańców tworzą w Polsce miasta na prawach powiatu. Są to miasta w Polsce, w których w końcu 2022 r. mieszkało, według danych GUS niemal 12,4 milionów mieszkańców, zatem niemal 1/3 ludności Polski.

Tworzenie odpowiedniej jakości życia dla mieszkańców jest jednym z ważniejszych zadań samorządów, w tym miast. Warto podkreślić, że w wielu z miast uwzględnionych w badaniu, liczba mieszkańców wzrasta. Od 2018 r. do 2022 r. w Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Gdańsku, Poznaniu i Rzeszowie przybyło niemal 180 tys. mieszkańców. Jednocześnie część miast traci mieszkańców. Spośród miast uwzględnionych w Indeksie są to szczególnie Łódź, Bydgoszcz, Zabrze, Bytom, Radom, Katowice i Częstochowa.

Indeks Zdrowych Miast pozwala na syntetyczne ujęcie tego, jak otoczenie społeczne, środowiskowe, gospodarcze i polityki ich w miastach sprzyjają zdrowiu jego mieszkańców. Jego wyniki wskazują na dużą różnorodność warunków, jakie tworzą miasta, na co wskazują wyniki w ramach poszczególnych obszarów ujętych w Indeksie. Wyniki naszych prac mogą zainspirować władze miast do wdrażania rozwiązań sprzyjających poprawie zdrowia i jakości życia mieszkańców.

Pierwsze dwie edycje Indeksu Zdrowych Miast pokazały, że tego typu inicjatywa wpisuje się w działania podejmowane przez wiele samorządów, organizacji pozarządowych i inne instytucje na rzecz wspierania dobrej jakości życia, profilaktyki i zdrowia publicznego. Zebraliśmy również wiele uwag, sugestii i komentarzy, które są wykorzystywane do udoskonalania naszej metodyki. Coroczna aktualizacja i rozwój opracowanego indeksu, pozwalają zobaczyć, jak warunki dla zdrowego życia i funkcjonowania w miastach zmieniają się.

dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH

Indeks Zdrowych Miast jest opracowywany w grupie, składającej się z ekspertów Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, oraz Grupy LUX MED. Od początku indeks obejmuje miasta na prawach powiatu, a zatem takie miasta, które mają podobne zadania i funkcje dla swoich mieszkańców w bardzo wielu obszarach ich życia osobistego, społecznego i zawodowego. Utrzymane są również te same obszary: zdrowia, ludności, usług komunalnych i społecznych, edukacji, mieszkalnictwa, środowiska, infrastruktury, przestrzeni.

Dzięki temu Indeks Zdrowych Miast jest narzędziem, który pokazuje jak w poszczególnych obszarach miasta się między sobą różnią, ale też jak sytuacja poszczególnych miast relatywnie się zmienia. Daje to dodatkową wiedzę samorządom na co zwracać uwagę kształtując politykę miejską, aby kreować warunki do zdrowej i zrównoważonej przestrzeni miejskiej. Poza opracowaniem Indeksu Zdrowych Miast, zespół przeprowadza również badanie ankietowe adresowane do władz miast oraz ich mieszkańców. Jego wyniki pozwalają na pogłębienie wniosków dotyczących działań samorządów w odniesieniu do analizowanych obszarów, a także tego, jak w poszczególnych obszarach jakość swojego życia w miastach oceniają ich mieszkańcy.

Współczesne miasta muszą odpowiadać na wyzwania związane z jakością życia i zdrowiem mieszkańców, co wymaga kompleksowego podejścia do planowania i zarządzania. Dbanie o czyste środowisko, dostępność terenów rekreacyjnych oraz wspieranie aktywnego stylu życia to kluczowe elementy rozwoju miast. Efektywne zarządzanie tymi obszarami przekłada się na poprawę jakości życia, co sprawia, że miasta stają się bardziej atrakcyjne dla mieszkańców i inwestorów. Tego typu działania nie tylko wzmacniają lokalne społeczności, ale także zrównoważony rozwój miast.”

**dr hab. Piotr Wachowiak, prof. SGH,
Rektor Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie**

W ramach ruchu Open Eyes Economy zachęcamy do myślenia o rozwoju jako o długoterminowej inwestycji. Jeśli zależy nam na stabilnym i zmierzającym ku lepszej przyszłości rozwoju miast, powinniśmy zastanowić się, co sprzyja produktywności, skłania do wdrażania innowacyjnych rozwiązań i aktywnego uczestnictwa mieszkańców w rynku pracy. Jednym z kluczowych zasobów wpływających na proaktywną postawę jednostek jest zdrowie, dlatego warto je uwzględnić w strategiach miejskich.

**Jerzy Hausner, Przewodniczący Rady Programowej
Open Eyes Economy Summit, Fundacja GAP**

Szanowni Państwo,

mam przyjemność oddać w Państwa ręce trzecią edycję Indeksu Zdrowych Miast, która jest nie tylko kontynuacją naszych dotychczasowych działań, ale również wprowadza nowe, ambitne kierunki w kształtowaniu zrównoważonych miast w Polsce. Projekt, realizowany przez Grupę LUX MED we współpracy z samorządami, ma na celu wspieranie miast w dążeniu do poprawy jakości życia ich mieszkańców poprzez monitorowanie kluczowych wskaźników oraz promowanie najlepszych praktyk.

W tym roku zaktualizowaliśmy nasze metody badawcze, aby jeszcze lepiej odzwierciedlały aktualne potrzeby i wyzwania stojące przed polskimi miastami. Kontynuujemy analizę miast w ośmiu kluczowych obszarach: zdrowia, ludności i pokolenia, usług komunalnych i społecznych, edukacji, mieszkalnictwa, środowiska, infrastruktury oraz przestrzeni. Zachowując spójność w badaniach, umożliwiamy porównywanie wyników z poprzednich lat, co pozwala śledzić postępy i wprowadzać usprawnienia tam, gdzie są one najbardziej potrzebne. Dodatkowo - i to jest nowość - analizujemy temat samotności w miastach.

W dzisiejszych czasach, gdy tempo życia w miastach nieustannie przyspiesza, coraz częściej zwracamy uwagę na to, jak wielki wpływ na nasze zdrowie psychiczne i fizyczne mają otaczające nas warunki miejskie. Choć miasta oferują nieograniczone możliwości rozwoju zawodowego, kulturalnego i społecznego, to jednak mogą również potęgować uczucie samotności. W zgiełku wielkomiejskiego życia łatwo jest zgubić bliski kontakt z drugim człowiekiem, a codzienne obowiązki często odbierają nam czas na pielęgnowanie relacji międzyludzkich.

Tegoroczna edycja Indeksu po raz pierwszy obejmuje również pogłębione badania ankietowe, skierowane zarówno do władz miejskich, jak i bezpośrednio do mieszkańców. Wyniki tych badań dostarczają wiele cennych wniosków na temat postrzegania jakości życia w miastach przez ich mieszkańców, co jest niezwykle ważnym elementem w ocenie skuteczności polityk miejskich.

Jako Grupa LUX MED, angażujemy się w liczne inicjatywy, które mają na celu wsparcie miast w ich dążeniu do zdrowego rozwoju. Współpracujemy z wieloma partnerami, organizując debaty, warsztaty oraz webinary, które stanowią platformę do wymiany doświadczeń i budowania dialogu pomiędzy interesariuszami. We współpracy z Polskim Alarmem Smogowym, kontynuujemy nasze działania edukacyjne, mające na celu zwiększenie świadomości na temat wpływu jakości powietrza na zdrowie. Z kolei rozbudowa naszej oferty w zakresie usług zdrowotnych, w tym otwarcie nowych placówek oraz inwestycje w nowoczesny sprzęt diagnostyczny, pokazują nasze zaangażowanie w poprawę dostępności i jakości opieki zdrowotnej w Polsce.

Wszystkim zaangażowanym w realizację projektu „Indeks Zdrowych Miast” pragnę serdecznie podziękować za ich nieoceniony wkład. To dzięki Państwa pracy i zaangażowaniu możemy wspólnie kształtować lepsze, zdrowsze przyszłości dla naszych miast i ich mieszkańców. Razem tworzymy przyszłość, w której zdrowie staje się fundamentem zrównoważonego rozwoju.

Metodyka Indeksu Zdrowych Miast

Metodyka Indeksu Zdrowych Miast została wypracowana w 2022 r. i utrzymana co do zasady w trzech edycjach Indeksu. Uwzględnia ona międzynarodowe doświadczenia i praktyki Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i jej działania dotyczące wdrażania sieci zdrowych miast¹, a także wybrane doświadczenia międzynarodowe (np. miasto Vancouver). W szczególności za punkt wyjścia do wyboru obszarów i mierników ujętych w Indeksie Zdrowych Miast przyjęto wytyczne WHO, które wskazuje, że przyjęte mierniki powinny:

- identyfikować kierunek, w którym można poprawić stan zdrowia ludności,
- identyfikować problemy zdrowotne w mieście,
- identyfikować czynniki wpływające na zdrowie w mieście,
- działać jako bodziec do wprowadzania zdrowych zmian w mieście,
- wyznaczać cele związane ze zdrowiem,
- informować opinię publiczną, polityków i profesjonalistów na tematy związane ze zdrowiem w przystępny sposób,
- brać pod uwagę opinię lokalnej społeczności na temat problemów zdrowotnych w mieście.

Indeks Zdrowych Miast obejmuje wszystkie miasta na prawach powiatu w Polsce, to znaczy 66 miast. Jak zaznaczono we wstępie, wybór ten wynika z porównywalnych funkcji, jakie miasta te pełnią dla swoich mieszkańców w obszarach objętych monitorowaniem. W ramach prac nad indeksem wybrane zostały wskaźniki w ośmiu obszarach: zdrowie, ludność, usługi komunalne i społeczne, edukacja, mieszkalnictwo, środowisko, infrastruktura oraz przestrzeń.

W każdym z obszarów zostały wykorzystane mierniki charakteryzujące analizowane miasta w wybranych obszarach. Wybrane zostały takie mierniki, które dostępne w istniejących bazach danych statystycznych, w tym w Banku Danych Lokalnych GUS, ProfiBazy (za rok 2022) i strony internetowej Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (AOTMiT), a także danych z bazy Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

Na początkowym etapie opracowywania Indeksu Zdrowych Miast, wybranych zostało ponad 100 różnych mierników. Wszystkie wybrane mierniki zostały poddane weryfikacji w 2-stopniowym procesie polegającym na:

- A.** obliczeniu **współczynnika zmienności** dla każdego miernika (niska wartość współczynnika zmienności, która była podstawą do odrzucenia miernika z uwagi na to, że nie różnicuje miast przyjętych do analizy).
- B.** przeprowadzeniu **analizy korelacji** między wszystkimi miernikami, co pozwoliło odrzucić wskaźniki mocno ze sobą powiązane i niosące tą samą lub podobną wartość informacyjną.

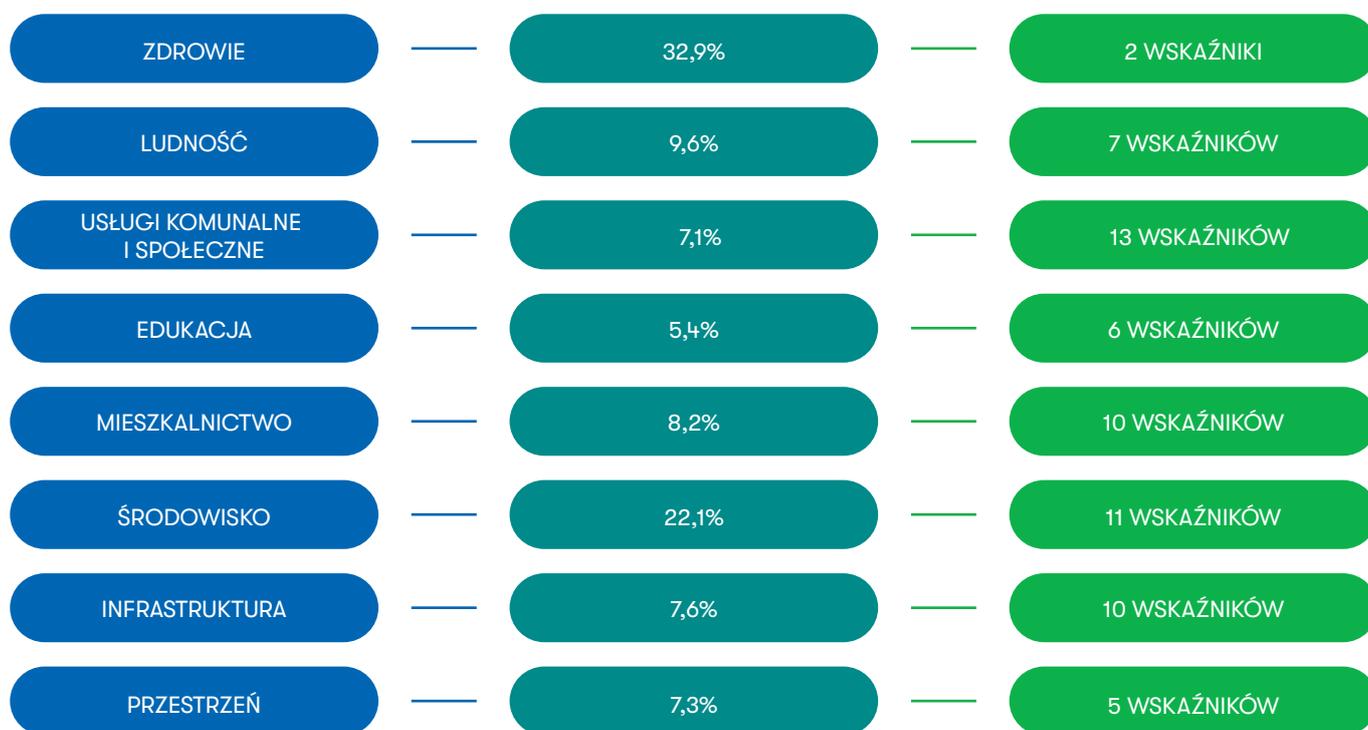
¹ <https://www.who.int/europe/publications/1/item/WHO-EURO-2019-3478-43237-60598>

Zebrane mierniki, które pozytywnie przeszły etap weryfikacji zostały uwzględnione, z autorskimi wagami, w poszczególnych obszarach indeksu, w celu obliczenia wartości indeksów częściowych. Uzyskanie wyniki pośrednie dla obszarów zostały poddane normalizacji, zgodnie ze wzorem:

$$x' = \frac{x - \min}{\max - \min} \times 100$$

Oznacza to, że w każdym z obszarów wartości indeksów częściowych przyjmują wartość od 100 (miasto o najbardziej korzystnym zestawie mierników w obszarze) do 0 (miast o najmniej korzystnym zestawie mierników w obszarze). Do obliczenia wartości złożonego Indeksu Zdrowych Miast, każdemu z 8 obszarów za pomocą metody analizy hierarchicznej² przydzielone zostały odpowiednie wagi. Wartość ustalonych wag dla poszczególnych obszarów prezentuje Wykres 1. Wagi te są takie same we wszystkich trzech edycjach Indeksu.

Wykres 1. Wagi i liczba wskaźników w poszczególnych obszarach Indeksu Zdrowych Miast

Źródło: obliczenia własne autorów

Końcowe wartości Indeksu Zdrowych Miast są średnią ważoną ocen indeksów częściowych w poszczególnych obszarach. Oznacza to, że maksymalna wartość 100 jest zatem poziomem teoretycznym, który oznacza miasto idealne, będące liderem we wszystkich obszarach oceny. Od tej edycji wyniki Indeksu Zdrowych Miast prezentujemy w dwóch grupach – miast dużych, powyżej 300 tys. mieszkańców, oraz miast poniżej 300 tys. mieszkańców. W pierwszej grupie mieszka około połowy mieszkańców miast objętych indeksem (6,06 mln osób), w drugiej jest to około 6,24 mln osób.

² Metoda analizy hierarchicznej (Analytic Hierarchy Process, AHP) jest szeroko stosowaną w praktyce metodą wielokryterialnych analiz decyzyjnych. Umożliwia uporządkowanie problemu decyzyjnego w formie struktury hierarchicznej oraz przyporządkowanie poszczególnym kryteriom wag. AHP pozwala na redukcję złożonych wyborów do serii prostych porównań parami.

Zespół pod kierownictwem dr hab. Agnieszki Chłoń-Domińczak, Prorektorki ds. nauki Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, pracował nad poszczególnymi obszarami w następującym składzie:

metodologia Indeksu Zdrowych Miast

- dr Jakub Głowacki, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (UEK)

obszar: Zdrowie

- dr hab. Barbara Więckowska, prof. SGH
- dr hab. Violetta Korporowicz-Żmichowska, prof. SGH
- dr hab. Monika Raulinajtys-Grzybek, prof. SGH
- dr Melanie Raczek-Żeromska, SGH

obszar: Ludność i pokolenia

- dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH

obszar: Usługi komunalne i społeczne

- dr Jakub Głowacki, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (UEK)

obszar: Edukacja

- dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH

obszar: Mieszkalnictwo

- dr hab. Adam Czerniak, SGH

obszar: Środowisko

- dr hab. Adam Czerniak, SGH

obszar: Infrastruktura

- mgr Michał Taracha, SGH, SKN Geografii Ekonomicznej i Badań Regionalnych
- inż. Jakub Kaczorowski, Politechnika Warszawska

obszar: Przestrzeń

- dr Michał Kudłacz, UEK

ankiety do mieszkańców i władz miast

- dr hab. Jacek Sierak, prof. SGH
- Małgorzata Krytak, studentka SGH

W pracach nad Indeksami Zdrowych Miast uczestniczyli również:

- prof. dr hab. Jerzy Hauser, Przewodniczący Rady Programowej Open Eyes Economy Summit, Fundacja GAP;
- Piotr Glen, SGH;
- Joanna Węgrzynowska, Kierowniczka ds. ESG, Grupa LUX MED

Wyniki Indeksu Zdrowych Miast 2024

Tabele 1 i 2 poniżej prezentują wyniki Indeksu Zdrowych Miast w edycji z 2024 r. Uwzględniając wszystkie obszary wśród największych miast, najlepszy wynik uzyskała Poznań, na drugim miejscu jest Warszawa, a na trzecim – Gdańsk.

Tabela 1. Wyniki Indeksu Zdrowych Miast: edycja 2024 – miasta powyżej 300 000 mieszkańców

	Miasto	Wartość Indeksu Zdrowych Miast
1	Poznań	74.9
2	Warszawa	60.8
3	Gdańsk	55.5
4	Kraków	52.1
5	Lublin	47.6
6	Wrocław	46.9
7	Łódź	41.0
8	Szczecin	39.7
9	Bydgoszcz	35.4

W przypadku miast poniżej 300 tys. mieszkańców najwyższy wynik osiągnęła Sopot, na drugim miejscu – Gdynia, a na kolejnym Rzeszów. Wysoki wynik (wartość indeksu powyżej 60 punktów) odnotowany jest również w Białymstoku.

Tabela 2. Wyniki Indeksu Zdrowych Miast: edycja 2024 – miasta poniżej 300 000 mieszkańców

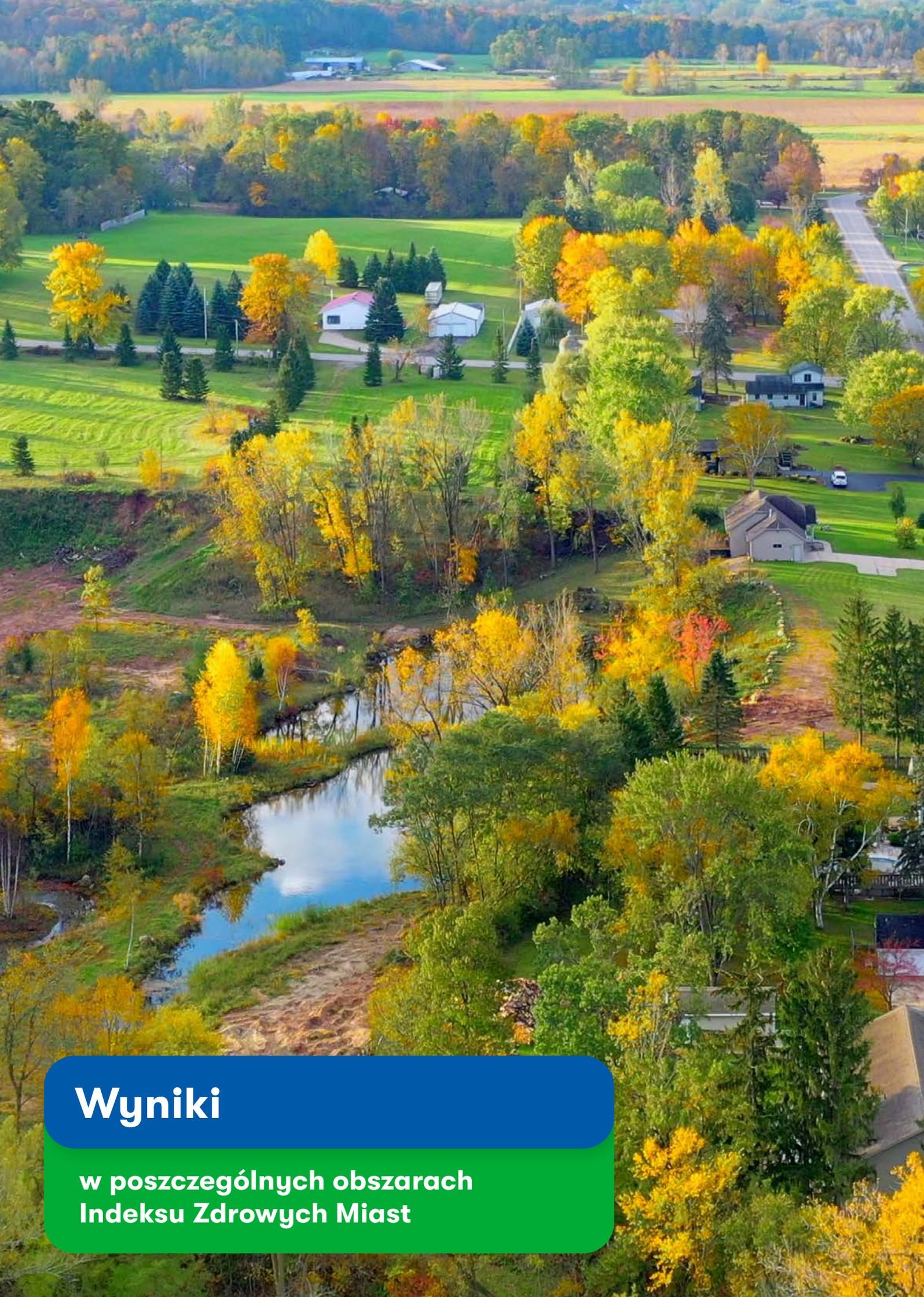
	Miasto	Wartość Indeksu Zdrowych Miast
1	Sopot	67.6
2	Gdynia	64.9
3	Rzeszów	64.5
4	Białystok	63.7
5	Świnoujście	57.9
6	Rybnik	57.5
7	Koszalin	57.1
8	Olsztyn	50.2
9	Piotrków Trybunalski	49.4
10	Krosno	48.9
11	Chorzów	48.8
12	Słupsk	48.6
13	Tychy	46.3
14	Opole	46.0
15	Bielsko-Biała	46.0

Wyniki Indeksu Zdrowych Miast 2024

	Miasto	Wartość Indeksu Zdrowych Miast
16	Zamość	45.1
17	Zielona Góra	44.7
18	Toruń	44.5
19	Gliwice	44.3
20	Gorzów Wielkopolski	43.9
21	Katowice	43.2
22	Tarnów	42.9
23	Łomża	42.2
24	Skierniewice	41.9
25	Sosnowiec	41.7
26	Zabrze	40.8
27	Leszno	40.2
28	Elbląg	40.1
29	Biała Podlaska	39.9
30	Grudziądz	39.5
31	Suwałki	39.4
32	Żory	38.7
33	Radom	38.3
34	Kalisz	38.1
35	Siedlce	37.9
36	Płock	37.6
37	Przemysł	37.1
38	Konin	36.1
39	Kielce	36.0
40	Włocławek	35.2
41	Ostrołęka	34.3
42	Siemianowice Śląskie	34.2
43	Nowy Sącz	33.2
44	Chełm	32.4
45	Częstochowa	31.8
46	Tarnobrzeg	31.7
47	Ruda Śląska	31.0
48	Bytom	30.7
49	Piekary Śląskie	28.0
50	Świętochłowice	27.8
51	Jastrzębie-Zdrój	26.8
52	Wałbrzych	26.4
53	Jelenia Góra	26.1
54	Legnica	25.6
55	Jaworzno	24.8
56	Mysłowice	22.7
57	Dąbrowa Górnicza	17.2

Źródło: obliczenia własne autorów

Wyniki

w poszczególnych obszarach
Indeksu Zdrowych Miast

Wyniki – obszar

Zdrowie

Zdrowie

W ramach Indeksu Zdrowych Miast obszar zdrowia zdefiniowano jako zakres działań różnych podmiotów funkcjonujących na terenie miast na prawach powiatu mających na celu zwiększenie dostępu do świadczeń zdrowotnych oraz działania z obszaru zdrowia publicznego, w aspektach, na które miasta te mają wpływ. Jako praktyczny wymiar tych działań uznano programy polityki zdrowotnej oraz działania realizowane na terenie miast na prawach powiatu w ramach programów zdrowotnych.

Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1608, z późn. zm.) nakłada na wszystkie organy władzy publicznej oraz państwowe jednostki organizacyjne obowiązek współpracy z Ministrem Zdrowia i udzielania mu pomocy m.in. poprzez udostępnianie wszelkich informacji niezbędnych do realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego. Koordynator realizacji Narodowego Programu Zdrowia, którym jest Minister Zdrowia, monitoruje działania podmiotów realizujących zadania z zakresu zdrowia publicznego (stale lub okresowo) w kontekście celu strategicznego i celów operacyjnych NPZ.

Jednostki samorządu terytorialnego przekazują roczną informację o zrealizowanych lub podjętych w ubiegłym roku zadaniach z zakresu zdrowia publicznego zgodnie z ustawą o zdrowiu publicznym oraz rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie rocznej informacji o zrealizowanych lub podjętych zadaniach z zakresu zdrowia publicznego (Dz. U. poz. 2216). Informacje przekazywane przez jednostki samorządu terytorialnego są weryfikowane przez wojewodów przed przesłaniem ich zbiorczego zestawienia do Ministra Zdrowia.

Dane do obszaru „Zdrowie” zostały pobrane z ProfiBazy oraz ze strony internetowej Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji. We wskazanych źródłach udostępnione są informacje dotyczące realizacji zakresu zdrowia publicznego (w tym Narodowego Programu Zdrowia; NPZ) oraz programów polityki zdrowotnej (PPZ). W przypadku danych dotyczących PPZ wzięto pod uwagę jedynie takie programy, które uzyskały pozytywną lub warunkowo pozytywną opinię Prezesa AOTMiT. Tylko takie PPZ mogą być wdrażane, realizowane oraz finansowane. Do obliczeń przyjęto programy, które były realizowane w 2022 r. Jeżeli zatem program uzyskał pozytywną opinię Prezesa AOTMiT i zakładał realizację przez np. 3 lata, w tym w 2022 r., to został on ujęty w niniejszej analizie. Z analizy natomiast wyłączone programy, których rozpoczęcie ustalono na 2023 r. Dodatkowo należy zauważyć, że liczba programów może być w pewien sposób niedoszacowana, ponieważ w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 146, z późn. zm.) spod ponownego opiniowania Prezesa AOTMiT zostały wyłączone m.in. PPZ będące kontynuacją PPZ realizowanych w poprzednim okresie w niezmienionej formie.

„Zróżnicowane wyniki w obszarze zdrowie spowodowane są różnym tempem rozwoju miast oraz zróżnicowanymi kosztami realizacji programów polityki zdrowotnej oraz działań realizowanych w zakresie profilaktyki chorób i promocji zdrowia. Te czynniki powodują, że trudno jest określić jednoznaczne trendy, a wyniki różnią się znacznie między poszczególnymi miastami. **Jednak można stwierdzić, że większość miast wykorzystuje możliwość prowadzenia działań w obszarze zdrowia, co obrazuje zwiększona liczba miast, w których w 2022 roku nastąpił wzrost liczby programów i/lub średnich wydatków.**”

dr hab. Barbara Więckowska, prof. SGH

Wskaźniki obszaru Zdrowie:

Na podstawie analizy danych zostały wyróżnione dwie główne zmienne, które ujęto w ogólnym indeksie:

łącna liczba programów polityki zdrowotnej oraz działań realizowanych w zakresie profilaktyki chorób i promocji zdrowia na terenie miasta na prawie powiatu,

średni koszt realizacji programów i zadań w przeliczeniu na liczbę ludności danego miasta na prawach powiatu.

Zdrowie

Kluczowe zmiany zaobserwowane w badanych miastach na przestrzeni trzech edycji raportu obejmują różne tendencje w zakresie wydatków i liczby programów zdrowotnych. W niektórych miastach, mimo wzrostu wydatków, nie odnotowano proporcjonalnego wzrostu liczby programów, co może wskazywać na wyższe koszty lub większą skalę pojedynczych inicjatyw. Z kolei w innych miastach przy relatywnie niższych kosztach równocześnie realizowano większą liczbę działań, co świadczy o różnorodności problemów, które zostały zaadresowane przez miasta.

Na podstawie wyników analiz można stwierdzić, że trudno określić trendy. W połowie miast, które zwiększyły liczbę realizowanych programów i działań w 2021 roku w porównaniu do 2020 roku, liczba ta zwiększyła się w 2022 roku, podczas gdy w drugiej połowie zmalała. W miastach, które miały tendencje spadkową w 2021 roku w tym zakresie, w 2022 roku w większości można było zaobserwować wzrost (18), lecz także i spadek (14). Natomiast w miastach, w których średni koszt realizacji programów i zadań w przeliczeniu na liczbę jego ludności zmniejszył się w 2021 roku (w porównaniu do 2020 roku), w 2022 roku w większości przypadków wzrósł (34 miasta na 44). Miasta z tendencją wzrostową w 2021 roku odnotowały jednak częściej spadki (13), niż wzrosty (9) w 2022 roku.

Lider obszaru Zdrowie

Wyróżnieni w obszarze Zdrowie

1. Rybnik

2. Poznań

3. Gdynia

4. Warszawa

5. Piotrków Trybunalski

6. Świnoujście

7. Sopot

8. Gdańsk

9. Zabrze

10. Sosnowiec

Wyniki – obszar

Ludność i pokolenia

Ludność i pokolenia

Zachodzące procesy demograficzne stanowią ważny kontekst prowadzenia polityki zdrowotnej w miastach, ale też pokazują na wyzwania związane ze stanem zdrowia ludności, czy tym, na ile miasto jest przyjazne dla swoich mieszkańców. Dlatego też w Indeksie Zdrowych Miast uwzględniony jest obszar ludności, który analizuje zarówno procesy ludnościowe (migracje, starzenie się ludności w miastach, struktura płci), a także zawiera wskaźniki dotyczące przedwczesnych zgonów (niemowląt oraz osób w wieku poniżej 65 lat) oraz zgonów z powodu chorób cywilizacyjnych (choroby krążenia, nowotwory).

Wskaźniki obszaru Ludność i pokolenia:

W obszarze utrzymanych zostało siedem wskaźników oraz użyte zostały te same wagi użyte do sklasyfikowania miast. Wskaźniki oraz wagi są następujące:

Mediana wieku – 25%

Współczynnik feminizacji – 12,5%

Saldo migracji na 1000 ludności – 12,5%

Zgony z powodu nowotworów na 100 tys. ludności - 12,5%

Zgony z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności - 12,5%

Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych - 12,5%

Zgony osób w wieku do 65 lat na 1000 ludności w tej grupie wieku - 12,5%

Ludność i pokolenia

Przyjęte wagi oznaczają, że 25% częściowej wartości indeksu przypisane jest do miernika związanego ze strukturą wieku, 25% do mierników odnoszących się do migracji i ich konsekwencji dla struktury płci, 25% - do mierników związanych z wybranymi przyczynami zgonów i 25% do zgonów niemowląt i zgonów przedwczesnych.

W szacowaniu trzeciej edycji Indeksu Zdrowych Miast w obszarze ludność i pokolenia wykorzystane zostały dane z 2023 roku, w przypadku mierników zgonu niemowląt oraz zgonu osób w wieku do 65 lat (oba na 1000 ludności w tej grupie wieku) są to dane uśrednione z lat 2021-2023, a w przypadku zgonów z powodów nowotworów i chorób układu krążenia na 100 tys. ludności wskaźniki zostały uśrednione za lata 2020-2022 (dane za 2023 r. nie zostały opublikowane do czasu opracowania wartości indeksu).

Dane dotyczące zgonów wskazują na skalę i zmianę śmiertelności z powodu chorób cywilizacyjnych, a także przedwczesną umieralność. Są to zjawiska, które są bezpośrednio związane ze stanem zdrowia ludności. Dane demograficzne, w tym zmiana mediany wieku ludności sygnalizuje to, jak mogą się zmieniać potrzeby mieszkańców miast w obszarze opieki zdrowotnej. Z kolei migracje wskazują na percepcję mieszkańców dotyczącą jakości życia w mieście – dodatnie (lub rosnące) saldo migracji mówi o większej atrakcyjności danego miasta.

W obszarze ludność i pokolenia widoczne jest duże zróżnicowanie sytuacji w miastach, szczególnie w przypadku salda migracji (od odpływu ponad 8 mieszkańców na 1000 ludności do napływu ponad 4), a także zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych (od 0 do 10). Mniejsze, ale nadal znaczące zróżnicowanie cechuje wskaźnik przedwczesnych zgonów (osób do 65 lat) oraz zgonów z powodu chorób układu krążenia. Rzeszów w tym obszarze zyskuje jak miasto młode, przyciągające nowych mieszkańców.

dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH

Ludność i pokolenia

Polskie miasta w większości starzeją się. Pomiędzy 2021 r. a 2023 r. mediana wieku wzrosła w 58 miastach, a spadła w 7. W 2023 r. najstarsi byli mieszkańcy Sopotu, a najmłodszy – Rzeszowa. Obniżanie mediany wieku widoczne jest w miastach, które przyciągają nowych mieszkańców (m.in. Wrocław, Kraków, Warszawa, Poznań). W 2023 r. w 9 miastach saldo migracji było dodatnie, a w 58 – ujemne, w porównaniu do poprzednich lat kierunek migracji zmienił się jedynie w Katowicach, do których w 2023 r. przyjechało więcej osób niż z nich wyjechało. Pomiędzy 2021 a 2023 r. saldo migracji wzrosło w 38 miastach, a spadło w 27, w jednym nie zmieniło się. Oznacza to, że większość miast zwiększa swoją atrakcyjność, chociaż nie przekłada się to na zmianę kierunków migracji, ale nasilenia tego procesu. W grupie wskaźników związanych ze śmiertelnością z powodu chorób cywilizacyjnych tendencje są zróżnicowane. Współczynnik zgonów, których przyczyną były nowotwory zmniejszył się w 45 miastach, a wzrósł w 21, średnio śmiertelność w miastach z tych przyczyn spadła. Niestety, rośnie śmiertelność związana z chorobami układu krążenia. W 2022 r., w porównaniu do 2020 r. w 46 miastach wskaźnik zgonów z powodu chorób układu krążenia (3-letnia średnia ruchoma) wzrósł, a w 20 miastach – spadł. Nie poprawia się również umieralność niemowląt – w 36 miastach w 2023 r. była ona wyższa niż w 2021 r., w 28 niższa, a w 2 nie zmieniła się. Odnotowujemy poprawę w zakresie umieralności osób w wieku do 65 lat. Liczba zgonów osób w tej grupie wieku na 1000 ludności spadła między 2023 r. a 2021 r. w 58 miastach, natomiast w 7 wzrosła.

Lider obszaru Ludność i pokolenia

1. Rzeszów

- 2. Kraków
- 3. Gdańsk
- 4. Suwałki

Wyróżnieni w obszarze Ludność i pokolenia

- 5. Warszawa
- 6. Wrocław
- 7. Żory
- 8. Poznań
- 9. Siedlce
- 10. Białystok

Wyniki – obszar

Usługi komunalne i społeczne

Usługi komunalne i społeczne

Podstawowym zadaniem sektora publicznego, oprócz funkcji regulacyjnej, jest dystrybucja dóbr i usług publicznych. Sprawne i efektywne dostarczania tego typu dóbr stanowi nie tylko podstawę nowoczesnego społeczeństwa, ale ma również niebagatelny wpływ na stan zdrowia mieszkańców. Usługi komunalne i społeczne tworzą liczną grupę zróżnicowanych działań i przedsięwzięć, a ich jakość bez wątpienia wpływa na nasze zdrowie. Wszak jakość wody pitnej czy poziom bezpieczeństwa publicznego to czynniki, które są kluczowe dla naszej kondycji zdrowotnej. Obraz tego obszaru uzupełniają wskaźniki dotyczące obiektów sportowych i usług kulturalnych i społecznych, które mierzą tzw. miękkie oddziaływanie miasta na warunki do zdrowego życia w okolicy.

Wskaźniki obszaru usługi komunalne i społeczne:

W niniejszym obszarze użyto łącznie 13 wskaźników, których wagi są równe (każdy po 7,69%):

liczba awarii sieci wodociągowej na 1 km sieci wodociągowej,

awarie sieci kanalizacyjnej na 10 km czynnej sieci,

odpady zmieszane zebrane w ciągu roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca,

ofiary utonięć ogółem,

liczba samobójstw zakończonych zgonem na 100 tys. osób ,

przestępstwa stwierdzone przez policję o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców,

przestępstwa stwierdzone przez policję o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców,

przestępstwa stwierdzone przez policję drogowe na 1000 mieszkańców,

liczba obiektów sportowych na 100 tys. osób

centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 100 tys. osób,

czytelniczy bibliotek publicznych na 1000 osób,

dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do 3 lat,

beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. osób.

Z perspektywy jakości usług publicznych świadczonych przez miasta, możemy stwierdzić, że następuje systematyczna poprawa i w polskich miastach żyje się coraz lepiej. Jest oczywiście jeszcze wiele do zrobienia, ale na pewno wiele obszarów uległo zmianie na lepsze. Jednym z przykładów jest woda pitna, której jakość w ostatnich latach znacząco się poprawiła czy też poziom bezpieczeństwa publicznego, który na tle innych europejskich krajów w polskich miastach jest wysoki i utrzymuje się na dość stabilnym poziomie. Z kolei do wyzwań największych polskich miast należą między innymi takie elementy jak wsparcie obszaru psychiatrii, która to potrzeba jest widoczna poprzez wciąż wysoki wskaźnik samobójstw zakończonych zgonem w przeliczeniu 100 tys. mieszkańców (22,3 osoby w 2023 r.) czy też rosnącą liczbę przestępstw o charakterze gospodarczym w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (z 7,43 do 9,55 w 2023 r.). W obszarze Usługi komunalne i społeczne pierwsze miejsce zajął Przemyśl, który wyprzedził Płock i Leszno. W porównaniu z ubiegłorocznym rankingiem z 1 miejsca na 4 spadł Rzeszów.

O dobrym wyniku Przemyśla zdecydowały przede wszystkim wskaźniki dotyczące usług społecznych. To właśnie w tym mieście mamy największą liczbę centrów kultury, domów i ośrodków kultury oraz klubów i świetlic w przeliczeniu na 100 tys. osób (7,0). Również liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. osób (707) jest jedną z wyższych w Polsce. Jeżeli do tego obrazu dodamy niskie statystyki przestępczości.

dr Jakub Głowacki, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (UEK)

W porównaniu z ubiegłorocznym rankingiem z 1 miejsca na 5 spadł Rzeszów. Głównymi przyczynami jest większa produkcja odpadów zmieszanych przez mieszkańców (w 2023 r. było to 164,7 kg na osobę podczas gdy w 2022 r. 151,4 kg w 2022 r.), stosunkowo wysoki wskaźnik samobójstw zakończonych zgonem (42 osoby w 2023 r.) oraz nieco niższa niż w innych miastach liczba obiektów sportowych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców. Należy jednak zauważyć, że jest to wciąż bardzo dobre miejsce do życia pod względem jakości świadczonych usług komunalnych i społecznych.

Lider obszaru Usługi komunalne i społeczne

1. Przemyśl

Wyróżnieni w obszarze Usługi komunalne i społeczne

2. Płock

3. Leszno

4. Krosno

5. Rzeszów

6. Biała Podlaska

7. Zamość

8. Kraków

9. Skierniewice

10. Koszalin

Wyniki – obszar

Edukacja

Edukacja

Kapitał ludzki i wykształcenie to istotne determinanty stanu zdrowia. Inwestycje w edukację, już od najwcześniejszych etapów życia dzieci mają znaczenie dla kształtowania kapitału ludzkiego. Dlatego też obszar ten jest ważną składową Indeksu Zdrowych Miast. Skupiamy się w niej przede wszystkim na tych etapach edukacji, na które miasta mają wpływ. Dane z obszaru edukacja obejmują rok 2023, przy czym dane dotyczące udziału w edukacji przedszkolnej dotyczą 2022 r., ze względu na dostępność danych w Banku Danych Lokalnych GUS.

Wskaźniki obszaru Edukacja:

W indeksie Zdrowych Miast w skład obszaru Edukacja 6 wskaźników. Są efekty kształcenia w szkołach podstawowych i średnich, mierzone wynikami egzaminów ósmoklasisty oraz egzaminu maturalnego z języka polskiego i matematyki (4 wskaźniki). Piąty wskaźnik to dostęp dzieci w wieku 3-5 lat do edukacji przedszkolnej. Jest to wskaźnik, który pokazuje w jakim stopniu miasta zapewniają potrzeby swoich mieszkańców w zakresie nie tylko dostępności opieki, ale też ułatwienia godzenia ról rodzinnych i zawodowych rodziców. Szósty wskaźnik odnosi się do sytuacji dochodowej rodzin z dziećmi (odsetek dzieci na które przysługuje zasiłek rodzinny). Wszystkie wskaźniki, poza ostatnim, traktowane są jako stymulanty (im wyższa wartość, tym lepiej). Wskaźniki dotyczące wyników egzaminów zostały pozyskane z Centralnej Komisji Edukacyjnej, pozostałe pochodzą z Banku Danych Lokalnych GUS.

Udział w edukacji przedszkolnej, a także wyniki uczniów w egzaminach kończących kolejne etapy edukacji: podstawowej oraz średniej, stanowią miernik z jednej strony zaangażowania samorządów w tworzenie warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego, ale też potencjału rodzin i mieszkańców miast, co ma istotne znaczenie dla kształtowania postaw sprzyjających prozdrowotnemu zachowaniu. W obszarze tym ujęty jest również wskaźnik, który pokazuje udział rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych, ze względu na niższe dochody, który pokazuje wyzwanie związane ze wspieraniem rozwoju dzieci w rodzinach o niższym statusie materialnym.

W obszarze edukacja wykorzystywane są głównie dane dotyczące średnich wyników egzaminów ósmoklasisty oraz egzaminów maturalnych. Wyniki tych egzaminów mierzone średnią liczbą punktów nie są porównywalne w czasie, dlatego też trudno ocenić trendy dotyczące zmiany wyników. Można natomiast zwrócić uwagę na to, jakie miasta systematycznie znajdują się w czołówce. W przypadku egzaminów ósmoklasisty najwyższe wyniki odnotowywane są w Krakowie, Warszawie i Sopocie (z matematyki), zarówno w 2022, jak i 2023 r. Maturę na poziomie podstawowym w 2023 r. przeciętnie najlepiej napisali maturzyści z Tarnowa, Katowic i Wrocławia (jęz. polski) oraz Gdyni, Opola i Kielc (matematyka), co stanowi zmianę w porównaniu do 2022 r., kiedy w obu przedmiotach najlepiej poradzili sobie maturzyści z Sopotu.

Edukacja

Z roku na rok maleje udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Jest to jednak efekt braku zmian kryterium dochodowego, we wszystkich miastach. Natomiast spadek ten nie jest równomierny – największy relatywny spadek tego wskaźnika pomiędzy 2023 a 2021 rokiem widoczny jest w Opolu i Dąbrowie Górniczej, a najmniejszy – w Koninie i Wałbrzychu. Pomiedzy 2020 a 2022 r. we wszystkich miastach wzrósł udział dzieci w wieku 3-5 w różnych formach wychowania przedszkolnego, co jest bardzo pozytywnym zjawiskiem. W Gorzowie Wielkopolskim i Piotrkowie Trybunalskim wzrost ten wyniósł niemal 20%. Widać też, że wiele miast oferuje miejsca w przedszkolach nie tylko dla dzieci zamieszkałych w tych miastach, ale również z gmin sąsiadujących.

Odpowiednie kształtowanie kapitału ludzkiego i wykształcenie stanowi istotną determinantę stanu zdrowia ludności. Osoby wykształcone prowadzą zdrowszy tryb życia, rzadziej chorują. Dlatego też kluczowe są inwestycje społeczne w kapitał ludzki, które zaczynają się już na wczesnym etapie edukacji przedszkolnej, a także jakość systemu edukacji, którego jedną z miar są wyniki uzyskiwane na egzaminach zewnętrznych. Wysokie wyniki egzaminów ósmoklasisty oraz maturalnego skutkują wysokimi miejscami Krakowa, Warszawy i Wrocławia w tym obszarze.

dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH

Lider obszaru Edukacja

1. Kraków

Wyróżnieni w obszarze Edukacja

2. Warszawa

3. Wrocław

4. Opole

5. Sopot

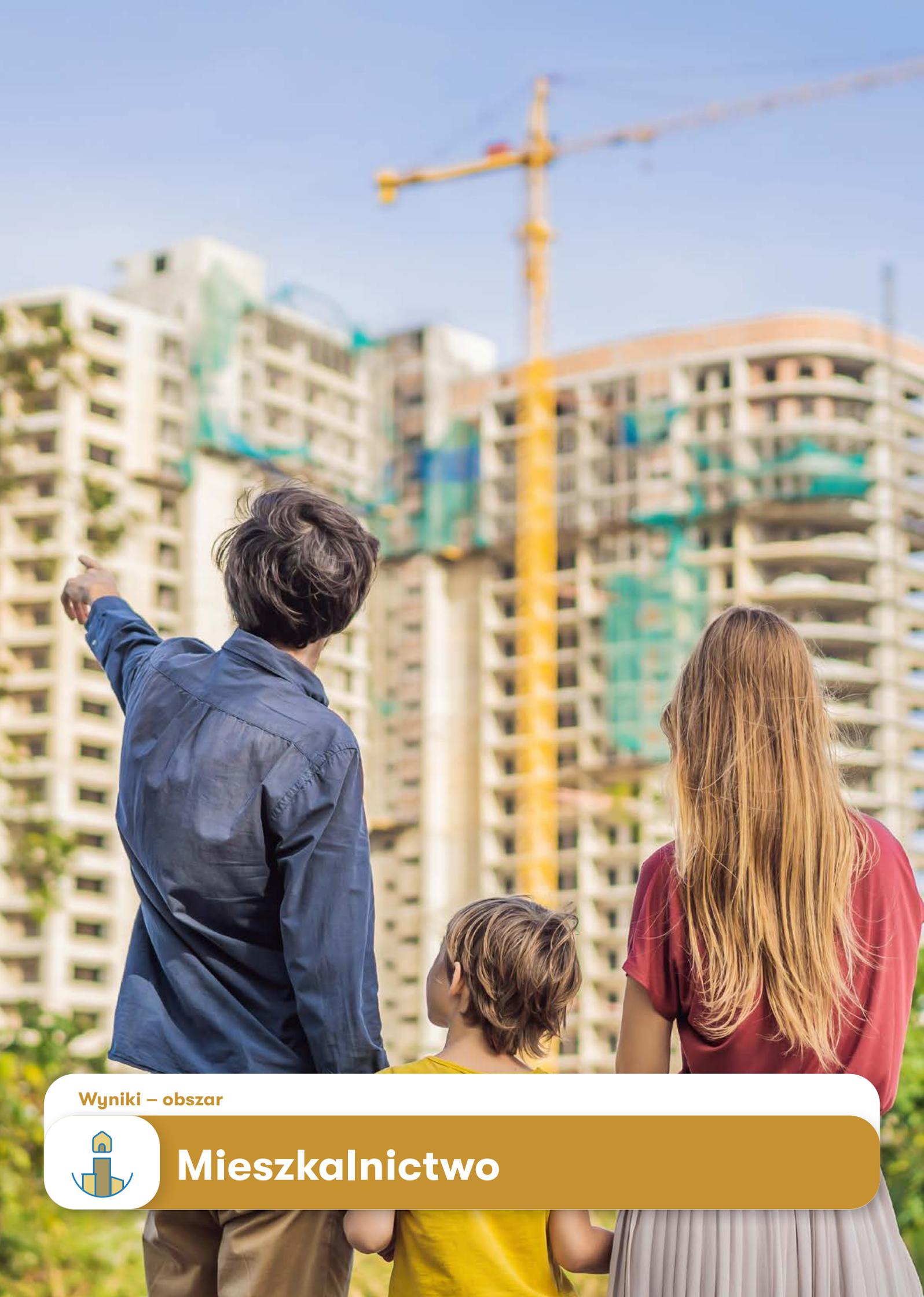
6. Rzeszów

7. Katowice

8. Poznań

9. Gdańsk

10. Gorzów Wielkopolski

Wyniki – obszar

Mieszkalnictwo

Mieszkalnictwo

Obszar mieszkalnictwo mierzy te aspekty warunków mieszkaniowych, które mogą wpływać na ogólny stan zdrowia ludności. Niewystarczające zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych ma negatywny wpływ na poczucie bezpieczeństwa i stabilności w życiu, oddziałuje na dobrostan psychiczny i skłonność do posiadania dzieci, a także przekłada się na stan zdrowia, zwłaszcza w przypadku nieruchomości niedostatecznie ogrzanych, zawilgoconych, w złym stanie technicznym i zbyt małych względem liczby osób w gospodarstwie domowym.

Wskaźniki obszaru Mieszkalnictwo:

W niniejszym obszarze użyto łącznie 13 wskaźników, których wagi są równe (każdy po 7,69%):

Zasoby mieszkaniowe.

Zasoby mieszkaniowe w TBS.

Lokale komunalne w zasobach gminy.

Wydatki na gospodarkę mieszkaniową.

Pustostany w gminnym zasobie lokalowym.

Remonty mieszkań w zasobie komunalnym.

Liczba osób otrzymujących dodatki mieszkaniowe.

Liczba osób oczekujących na umowę najmu socjalnego.

Budynki mieszkalne niepodłączone do kanalizacji.

Lokale bez dostępu do łazienki.

Mieszkalnictwo

Najważniejszym trendem widocznym w obszarze mieszkalnictwo jest systematyczny wzrost zasobu mieszkaniowego dostępnego dla ludności miast – z średnio 445 mieszkań na 1000 mieszkańców w pierwszej edycji badania do 484 mieszkań w najnowszej, trzeciej edycji. Systematycznie ulegała też poprawie jakość tego zasobu – malała liczba lokali mieszkalnych bez dostępu do łazienki czy toalety, a rosła tych podłączonych do wodociągu i kanalizacji.

W miastach na prawach powiatu budowano nie tylko więcej mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub komercyjny wynajem, ale także więcej mieszkań dostępnych cenowo, w tym zwłaszcza komunalnych. Rosły też wydatki miast na cele mieszkaniowe, ale tempo tego wzrostu byłoby niewspółmierne do potrzeb. Mimo zwiększonych środków finansowych, malała. Średnia liczba remontów mieszkań z zasobu komunalnego, a rosła liczba pustostanów – średnio co 11 lokal należący do miast na prawach powiatu stał w 2023 r. pusty.

W minionym roku w obszarze mieszkalnictwo na uwagę zasługuje Krosno, które awansowało do pierwszej dziesiątki, poprawiając swój wynik aż o 13. pozycji. To zasługa największego wśród wszystkich analizowanych miast wzrostu mieszkań w zasobie TBS oraz szeroko zakrojonej akcji remontów mieszkań komunalnych. Na uwagę zasługuje też aktywna polityka mieszkaniowa władarzy Katowic, Włocławka, Zabrze i Chorzowa, która przekładała się na poprawę jakości i liczby dostępnych lokali komunalnych.

dr hab. Adam Czerniak, prof. SGH

Lider Obszaru Mieszkalnictwo

1. Sopot

Wyróżnieni w obszarze Mieszkalnictwo

2. Katowice

3. Chorzów

4. Wrocław

5. Zabrze

6. Gliwice

7. Konin

8. Włocławek

9. Krosno

10. Poznań

Wyniki – obszar

Środowisko

Dostęp do czystego powietrza, wody i ziemi jest warunkiem koniecznym istnienia większości form życia na ziemi. Dlatego jednym z kluczowych wymiarów zdrowego miasta jest dbałość o środowisko naturalne, w tym obniżanie emisji szkodliwych gazów i pyłów, oczyszczanie ścieków czy recycling generowanych przez mieszkańców odpadów. **Odpowiedzialny ekologicznie rozwój ma znaczenie nie tylko dla przyszłości życia na Ziemi, ale również dla dobrostanu zamieszkujących ją ludzi.** Dotyczy to w szczególności miast, gdzie antropopresja jest najsilniejsza, a jej skutki mają naukowo udokumentowany negatywny wpływ na zdrowie mieszkańców.

Żyjemy w coraz czystszych miastach. Na przestrzeni ostatnich trzech edycji zaobserwaliśmy wyraźny spadek zanieczyszczeń – średnioroczne stężenie w powietrzu cząsteczek PM10, składających się na szkodliwy dla zdrowia smog, spadło z 27,9 µg/m³ w 2021 r. do 21,5 µg/m³ w 2023 r. Co ważne, spadek miał miejsce praktycznie we wszystkich miastach na prawach powiatu. Złożyło się na to zarówno zmniejszenie emisji szkodliwych gazów przez gospodarstwa domowe, jak też przez obniżenie emisyjności zakładów przemysłowych ulokowanych na terenach miast. Miasta coraz lepiej radziły sobie z gospodarką wodno-kanalizacyjną. Wzrósł odsetek oczyszczonych ścieków, a także zwiększono dostawy wody za pomocą sieci wodociągowych. Dzięki temu zmalała antropopresja wynikająca z nadmiernej eksploatacji lokalnych ujęć wodnych. Włodarzom miast nie udało się jednak znacząco poprawić dostępu do lasów, parków i łąk. Co więcej, boom budowlany wymusił w niektórych – najbardziej dotkniętych niedoborem zasobu mieszkaniowym miejscowościach – redukcję powierzchni terenów zielonych.

Wskaźniki obszaru Środowisko:

Stężenie PM10 w powietrzu.

Stężenie NO₂ w powietrzu.

Emisja zanieczyszczeń gazowych przez zakłady szczególnie uciążliwe.

Emisja zanieczyszczeń pyłowych przez zakłady szczególnie uciążliwe.

Ładunki zanieczyszczeń w ściekach odprowadzonych do wód lub do ziemi przez przemysł i oczyszczalnie ścieków (zawiesina ogólna).

Ścieki oczyszczane razem.

Powierzchnia terenów zieleni.

Odpady zebrane selektywnie.

Eksploatacja sieci wodociągowej.

Drogi rowerowe.

Czynne przystanki autobusowe i tramwajowe.

Środowisko

W minionym roku w obszarze środowisko na uwagę w szczególności zasługują miasta najskuteczniej walczące ze smogiem. Średniorocznie najsilniej stężenie cząstek PM10 oraz NO2 udało się w 2023 r. obniżyć w Poznaniu, Gorzowie Wielkopolskim i Opolu. Warto jednak zaznaczyć, że lepszą jakość powietrza odnotowaliśmy w większości analizowanych stacji pomiarowych. Wynikało to nie tylko z cieplejszej zimy, ale też większego zaangażowania miast i samych mieszkańców w ograniczanie szkodliwych emisji.”

dr hab. Adam Czerniak, prof. SGH

Lider obszaru Środowisko

Wyróżnieni w obszarze Środowisko

1. Sopot

2. Olsztyn

3. Poznań

4. Białystok

5. Rzeszów

6. Grudziądz

7. Chorzów

8. Łódź

9. Elbląg

10. Zamość

Wyniki – obszar

Infrastruktura

Infrastruktura

Infrastruktura jest fundamentalnym elementem warunkującym funkcjonowanie i zrównoważony rozwój miast, a tym samym jakość życia ich mieszkańców. Stanowi ona podstawę do realizacji działań społecznych i gospodarczych, mających kluczowy wpływ na zdrowie i dobrostan mieszkańców. Wskaźniki w tym obszarze Indeksu Zdrowych Miast koncentrują się na infrastrukturze transportowej, której układ, jakość, dostępność oraz efektywność mają bezpośrednie przełożenie na zdrowie publiczne poprzez redukcję zanieczyszczeń, hałasu, poprawę dostępności usług oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Wskaźniki obszaru Infrastruktura:

Długość buspasów [km na 1000 mieszkańców].

Niekorzystna struktura wiekowa samochodów.

Niekorzystna struktura wiekowa autobusów.

Gęstość obsługiwanej pasażersko sieci kolejowej na obszarze miasta.

Syntetyczny wskaźnik niebezpieczeństwa na drogach.

Liczba samochodów na 1000 mieszkańców.

Liczba przystanków autobusowych, trolejbusowych i tramwajowych na 10 tys. mieszkańców.

Liczba autobusów na 1000 mieszkańców.

Cena imiennego biletu 30-dniowego z lipca 2024 roku po uwzględnieniu dochodu miast z podatków dochodowych od osób fizycznych na mieszkańca z lat 2013-2021.

W porównaniu z poprzednimi edycjami raportu odnotowano znaczące zmiany w obszarze infrastruktury transportowej, zwłaszcza w zakresie cen biletów, które wzrosły szczególnie w województwie śląskim oraz Krakowie. Wrocław pozytywnie wyróżnił się najniższym przyrostem liczby samochodów na mieszkańca, podczas gdy Sopot odnotował największy wzrost w tym zakresie. Znaczące inwestycje w modernizację floty autobusowej, zwłaszcza w pojazdy elektryczne, przyniosły pozytywne efekty w Jeleniej Górze, Słupsku, Włocławku i Białej Podlaskiej. Natomiast Elbląg, Ostrołęka, Kalisz i Przemyśl wymagają dalszych działań w celu poprawy wieku i stanu technicznego swojej floty. Widoczna jest obejmująca cały kraj poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego, zarówno dzięki inwestycjom, jak i zmianie przepisów prawnych.

Infrastruktura

W tegorocznym zestawieniu sporządzonym dla obszaru Infrastruktura czołowe pozycje zajęły Ostrołęka, Tychy i Wałbrzych, podczas gdy wśród miast wojewódzkich wyróżniły się Olsztyn, Warszawa i Białystok. Wyniki te są zasługą przemyślanej polityki transportowej, modernizacji infrastruktury oraz dostępności bezpłatnego transportu publicznego, co szczególnie podniosło noty Chełma i Ostrołęki.

mgr Michał Taracha, SGH, SKN Geografii
Ekonomicznej i Badań Regionalnych

Pozytywnie wyróżniły się również Sopot, Tychy i Chorzów dzięki gęstej sieci transportu publicznego. Zaskakująco niskie miejsce zajęło Jastrzębie-Zdrój, gdzie rozproszona zabudowa znacząco utrudnia efektywne zarządzanie transportem publicznym. Miasta takie jak Zielona Góra, Mysłowice, Rybnik, Sosnowiec i Bielsko-Biała również pozostają w tyle pod względem dostępności transportu publicznego.

Zmiany w metodologii:

Dotychczasowe wskaźniki, takie jak gęstość obsługiwanej sieci kolejowej, liczba przystanków autobusowych, trolejbusowych i tramwajowych na 10 tys. mieszkańców oraz liczba przystanków kolejowych na 1000 mieszkańców, zastąpiono jednym wskaźnikiem. Odzwierciedla on odsetek osób mieszkających w odległości 5 minut pieszo od przystanku autobusowego, trolejbusowego lub tramwajowego, bądź 10 minut pieszo od stacji kolejowej lub metra.

Lider obszaru Infrastruktura

Wyróżnieni w obszarze Infrastruktura

1. Ostrołęka

2. Tychy

3. Wałbrzych

4. Zamość

5. Krosno

6. Tarnobrzeg

7. Piotrków Trybunalski

8. Łomża

9. Olsztyn

10. Chełm

Wyniki – obszar

Przestrzeń

Przestrzeń

W niniejszym zestawieniu miast w obszarze Przestrzeń kluczowym celem była ocena sposobu projektowania przestrzeni w poszczególnych miastach, zwracając szczególną uwagę na aspekty związane z bezpieczeństwem, dostępnością terenów zielonych oraz infrastrukturą sprzyjającą aktywnemu i zróżnicowanemu stylowi życia. Przestrzeń jest jednym z najważniejszych zasobów każdego miasta. Jej właściwe zaprojektowanie i zarządzanie mają kluczowe znaczenie dla jakości życia mieszkańców oraz dla zrównoważonego rozwoju miast. Harmonijność i funkcjonalność przestrzeni definiuje również poziom atrakcyjności inwestycyjnej oraz turystycznej każdego z miast. Współczesne miasta stają przed wyzwaniami wynikającymi z dynamicznych przemian, których jedną z immanentnych cech jest sukcesywne i nie zawsze refleksyjne przekształcanie przestrzeni miast; a także z konsekwentnie postępujących zmian klimatycznych. W tym kontekście efektywne zarządzanie przestrzenią miejską staje się priorytetem.

Wskaźniki obszaru Przestrzeń

Wypadki drogowe na 100 tys. ludności.

Przestępstwa o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców.

Procentowy udział wód powierzchniowych w powierzchni miasta.

Udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem.

Wydatki na utrzymanie zieleni w miastach i gminach na powierzchnię terenów zielonych.

„Aby przestrzeń miejska była harmonijna i funkcjonalna, konieczne jest jej staranne zaprojektowanie z uwzględnieniem różnych aspektów: społecznych oczekiwań, a także gospodarczych i środowiskowych wyzwań. Ważne jest, aby przestrzeń była dostępna, bezpieczna, zrównoważona i estetyczna. Projektowanie przestrzeni miejskiej powinno czynić miastem atrakcyjnym do zamieszkania, zainwestowania i odwiedzenia, uwzględniać potrzeby różnych grup społecznych oraz promować interakcje społeczne i aktywność fizyczną.

dr hab. Michał Kudłacz, prof. UEK

Przestrzeń

Uwzględnianie współczesnych wyzwań: cyfryzacji gospodarki, potrzeby ograniczania marnotrawienia zasobów, ograniczania jej bezrefleksyjnej komercjalizacji, uwzględniania w miejskich politykach przestrzennych zachodzących na świecie zmian klimatycznych to istotne wyzwania dla rządzących miastami, również w Polsce.

W Indeksie Zdrowych Miast liderem kategorii przestrzeń, podobnie jak w 2023 r. jest Chorzów, który w rankingu roku 2022 zajął wysokie drugie miejsce. Chorzów zajął najwyższą lokatę w tym rankingu, co można przypisać kilku kluczowym czynnikom: po pierwsze, miasto charakteryzuje się znaczną powierzchnią terenów zielonych oraz zieleni urządzonej, co nie tylko wpływa na estetykę przestrzeni miejskiej, ale również poprawia jakość powietrza i samopoczucie mieszkańców. Chorzów wykazuje wysoki wskaźnik zagospodarowania tych terenów, co sprzyja różnorodnym formom rekreacji i odpoczynku. Kolejnym istotnym aspektem, który przyczynił się do wysokiej oceny Chorzowa, jest niska średnia liczba wypadków samochodowych. Chorzów może poszczycić się również nieźle rozwiniętą infrastrukturą rowerową. Promowanie transportu rowerowego wpływa nie tylko na redukcję zanieczyszczenia powietrza, lecz także sprzyja aktywności fizycznej i zdrowemu stylowi życia mieszkańców. Istotnym elementem, który został uwzględniony w analizie, jest odsetek tzw. powierzchni uszczelnionej („zabetonowanej”), co ma znaczenie dla podatności miasta na powodzie i podtopienia. Chorzów podejmuje działania mające na celu zarządzanie wodami deszczowymi.

Dalsze miejsca w zestawieniu oraz wartości wskaźnika syntetycznego zajęły miasta, które plasowały się również wysoko w poprzednich Indeksach Zdrowych Miast: Zielona Góra, Świnoujście, Białystok, Siemianowice Śląskie, Krosno, Łomża, Grudziądz, czy Zamość. Największy spadek w porównaniu z ubiegłorocznym indeksem zanotowała Bielsko-Biała (poprzednio miejsce 2, obecnie miejsce 12). Najbardziej spektakularny wzrost zanotowały Piekary Śląskie: z miejsca 40 w roku 2023 na miejsce 11 w obecnym Indeksie Zdrowych Miast.

Chorzów lideruje w zestawieniu, co odzwierciedla skuteczną politykę miejską w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego. Pozostałe miasta również prezentują się korzystnie, a ich lokaty wskazują na różnorodność podejść do zarządzania przestrzenią miejską. Wnoszą one cenne doświadczenia, które mogą inspirować inne ośrodki miejskie do wprowadzania zmian w obszarze zarządzania przestrzenią, co wpłynie na jakość życia ich mieszkańców i użytkowników.

Lider obszaru Przestrzeń

Wyróżnieni w obszarze Przestrzeń

1. Chorzów

2. Zielona Góra

3. Świnoujście

4. Białystok

5. Siemianowice Śląskie

6. Krosno

7. Łomża

8. Grudziądz

9. Zamość

10. Piekary Śląskie

Zdrowe miasta w opinii władz samorządowych i mieszkańców

Indeks Zdrowych Miast został opracowany na podstawie danych statystycznych. Jego uzupełnieniem jest badanie ankietowe kierowane do dwóch grup odbiorców. Pierwszą z nich są władze samorządowe, a drugą mieszkańcy badanych miast na prawach powiatu. Celem badania ankietowego jest pozyskanie dodatkowych, wykraczających poza dane statystyczne informacji, pozwalających zidentyfikować występujące w poszczególnych obszarach tematycznych silne i słabe strony funkcjonowania miast na prawach powiatu. Uzyskane odpowiedzi dają przesłanki do uszczegółowienia ocen poziomu zdrowotności miast oraz możliwości niwelowania istniejących w tym zakresie luk, a także formułowania końcowych wniosków i rekomendacji.

W 2024 roku realizowana jest druga edycja badań ankietowych. Podobnie jak w roku 2023 zaprosiliśmy do nich wszystkie miasta na prawach powiatu. Badanie jest obecnie w trakcie realizacji, w bieżącym roku termin udzielenia odpowiedzi został wyznaczony na koniec września. Wyniki planujemy opracować i opublikować w październiku 2024 r.

Podobnie jak roku ubiegłym ankietę kierowane są one do dwóch grup odbiorców. Pierwszą są władze samorządowe, drugą mieszkańcy badanych miast.

Pytania kierowane do władz samorządowych dotyczą ilości i jakości realizowanych na terenie miast programów prozdrowotnych, usług oferowanych mieszkańcom, współpracy pomiędzy różnymi grupami instytucji oraz zdolności lokalnych budżetów do finansowania proponowanych w tym zakresie działań. Ankieta zawiera 95 pytań dotyczących m.in.: sytuacji demograficznej, ilości i jakości realizowanych na terenie miast programów prozdrowotnych, współpracy różnych grup interesariuszy, usług komunalnych i społecznych oferowanych mieszkańcom, ochrony środowiska, a także zdolności lokalnych budżetów do finansowania proponowanych działań prozdrowotnych.

Pytania zadawane mieszkańcom mają na celu pozyskanie informacji oceniających obecny poziom świadczenia usług wpływających na stan ich zdrowia (w poszczególnych obszarach tematycznych), a także identyfikację istniejących w tym zakresie luk ilościowych i jakościowych. W udzielanych fakultatywnie odpowiedziach mieszkańcy wymieniają występujące najczęściej w ich rodzinach choroby oraz oceniają podejmowane, zapobiegające im działania profilaktyczne. Część pytań dotyczy preferowanych kierunków działań prozdrowotnych, jakie powinny zostać podjęte w przyszłości.

Pozyskane w ramach badania ankietowego informacje wzbogacą interpretację wyników obliczeń uzyskanych w wyniku analizy danych statystycznych zebranych w następujących obszarach: ludność, zdrowie, pomoc społeczna, przestrzeń, infrastruktura, środowisko i kultura. Ankieta przygotowana została na poziomie ogólnomiejskim, ale część pytań kierowanych do mieszkańców, zgodnie z oczekiwaniami władz samorządowych dotyczy także jednostek pomocniczych (dzielnice, osiedli).

Jak miasta dbają o dobrostan psychiczny mieszkańców?

Wyniki badania Kantar Polska

Ponieważ do kwestii zdrowia w miastach podchodzimy niezwykle kompleksowo, co pokazują różnorodne kategorie analizowane w ramach Indeksu Zdrowych Miast, w tegorocznej edycji postanowiliśmy zgłębić temat zdrowia psychicznego i dobrostanu mieszkańców miast. W tym celu, wspólnie z Kantar Polska przeprowadziliśmy dwuetapowe badanie, poszukując odpowiedzi na pytania – czy mieszkańcy miast czują się samotni oraz jak na ich dobrostan wpływa oferta miejska.

Jak wynika z Kantar Sustainability Sector Index 2023, wśród licznych wyzwań stojących za 17 Celami Zrównoważonego Rozwoju w rankingu największych obaw Polek i Polaków kwestia zdrowia psychicznego znajduje się na wysokiej pozycji – aż 36% ankietowanych wskazuje ją jako kluczową. A 25% uważa, że problemy ze zdrowiem psychicznym powinny zostać zaopiekowane i rozwiązane jak najszybciej. Te dane pokazują, że podjęty w badaniu temat jest niezwykle istotny, niezależnie od grupy wiekowej. Choć jak wynika z danych Kantar Polska, wśród pokolenia Z i Millenialsów problemy ze zdrowiem psychicznym znajdują się na topie współczesnych wyzwań¹.

Dobrostan psychiczny a oferta miejska

Ponad połowa mieszkańców miast uważa się za osoby zorientowane w zakresie darmowych wydarzeń i aktywności organizowanych przez miasto. Najlepiej rozpoznawalne i najczęściej odwiedzane są imprezy masowe. W percepcji mieszkańców wydarzenia te są w większości organizowane przez Urząd Miasta albo ewentualnie Dom Kultury. To, co przyciąga na takie wydarzenia to oderwanie się od codzienności, rozrywka, przebywanie wśród ludzi. 74% osób kiedykolwiek było na miejskim wydarzeniu. Mieszkańcy miast są więc zainteresowani tym, co oferuje im miasto i starają się z tego korzystać. Mają swoje ulubione, najlepiej przez siebie oceniane wydarzenia. Rola miasta w ich życiu wydaje się więc istotna. Na tyle istotna, że aż 65% uważa, że do obowiązków miasta należy również troska o dobrostan psychiczny swoich mieszkańców. Niestety jedynie 24% mieszkańców miast jest przekonanych, że ich miasto dba o dobrostan psychiczny swoich mieszkańców.

¹ Kantar Sustainability Sector Index 2023

Jak miasta mogą działać w tym obszarze?

Wśród najczęściej wskazywanych sposobów miast na dbanie o dobrostan psychiczny mieszkańców, 60% ankietowanych podkreślało zarówno organizację wydarzeń kulturalnych, jak też dbanie o zielone otoczenie dla mieszkańców. 53% badanych uważa, że pozytywny wpływ ma także dbanie o wygląd przestrzeni miejskiej. Z kolei 46% uważa, że miasto powinno wspierać osoby starsze poprzez różne inicjatywy. Natomiast 45% sugeruje, że dbanie o dobrostan może wspomóc organizowanie zajęć sportowych w mieście.

Samotność w mieście

Mieszkańcy jednogłośnie wskazują, że samotność to jedna z głównych przyczyn złego stanu psychicznego.

Na pytanie o możliwe działanie miasta na rzecz dobrostanu psychicznego 42% mieszkańców sugeruje organizowanie grup wsparcia dla osób w sytuacjach kryzysowych.

Samotność doskwiera najbardziej najstarszej grupie wiekowej – 82% uważa, że wpływa ona negatywnie na ich stan psychiczny. 52% osób z tej grupy (istotnie statystycznie więcej niż ogół badanych) wskazało, że starsze osoby mają szczególny problem ze zdrowiem psychicznym. Sposobem na ten stan rzeczy zdaniem 38% badanych może być organizowanie różnych inicjatyw dla osób starszych - np. zajęć sportowych.

Zdaniem mieszkańców ważną grupą jest też młodzież, którą według 45% miasto mogłoby edukować w zakresie problemów psychicznych i radzenia sobie z nimi.

Akcje profilaktyczne i warsztaty

Respondenci pytani o kampanie społeczne i akcje profilaktyczne organizowane przez miasto nie wymienili w pytaniu otwartym żadnej związanej ze zdrowiem psychicznym. Najczęściej wskazywali informacje o dniach miasta i badaniach profilaktycznych.

Jedynie 3% ankieterowanych osób odpowiedziało, że ich miasto dba już wystarczająco o dobrostan swoich mieszkańców. W grupie tej 1/3 osób podkreślała, że odbywa się to przez organizację warsztatów umiejętności społecznych. Co stanowi ciekawy przykład zaangażowania miasta w obszar dbania o dobrostan mieszkańców.

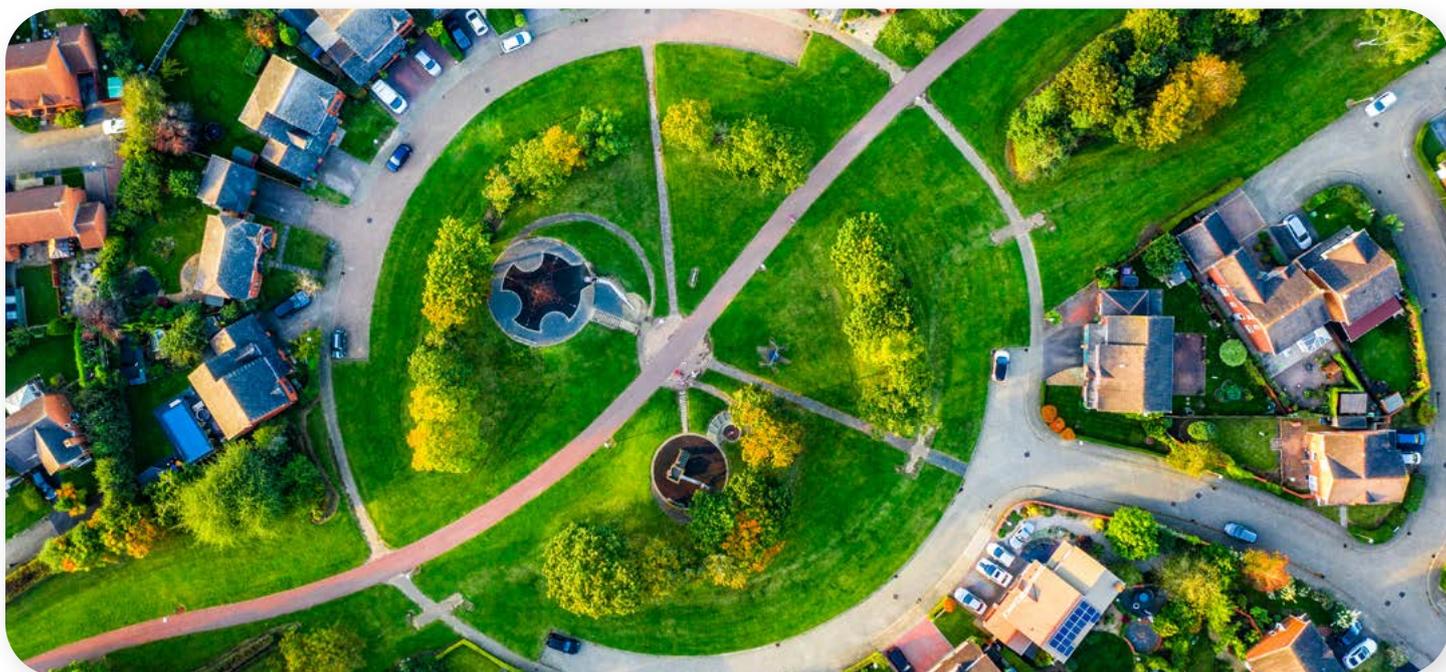
Natomiast tym czego najbardziej brakuje mieszkańcom miast w ofercie miejskiej jest darmowa psychoterapia (35% wskazań).

Zielone miasta lepsze dla zdrowia psychicznego

Wśród odpowiedzi na temat możliwego wsparcia dobrostanu psychicznego mieszkańców, na wysokich pozycjach, możemy znaleźć odpowiedzi nie tylko związane bezpośrednio ze zdrowiem psychicznym (darmowa psychoterapia, doraźna pomoc psychologiczna, edukacja psychologiczna dla młodzieży i dorosłych oraz wsparcie dla osób starszych i z niepełnosprawnościami), ale też te związane z wyglądem miasta (zielone otoczenie, dbałość o wygląd przestrzeni miejskiej).

Jak wynika z badania, miasto powinno zatem wspierać dobrostan swoich mieszkańców na różnych płaszczyznach zarówno edukacyjnej, pomocowej, jak też w obszarze zagospodarowania przestrzennego.

Jeśli nie wskazano inaczej, wszystkie dane pochodzą z Raportu Kantar Polska „Świadomość oferty miast w dbaniu o dobrostan psychiczny mieszkańców”, CAWI, N=1000, Rep. próba mieszkańców polskich miast, data realizacji: sierpień 2024

A young woman with long, wavy brown hair is smiling and looking towards the camera. She is wearing a light-colored jacket and olive green pants. She is standing next to a black bicycle. The background shows a city street with buildings and other people, slightly out of focus.

Podsumowanie trzeciej edycji Indeksu Zdrowych Miast

Indeks Zdrowych Miast w coraz większym stopniu jest rozpoznawany jako narzędzie wspierające podejmowanie decyzji dotyczącej polityk miast w zakresie zdrowia.

Trzecia edycja indeksu utrzymuje duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi miastami w różnych obszarach uwzględnionych w zestawieniu. Tak, jak w poprzednich edycjach, nie ma miasta „idealnego”, które w każdym z obszarów byłoby liderem, ale też nie ma miasta „najgorszego”, które wypada najgorzej we wszystkich kategoriach.

W poszczególnych obszarach widać duże zmiany, co pokazuje na dużą dynamikę i to, że działania na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców mogą dać efekty.

**dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH,
Prorektorka ds. Nauki SGH**